

Valențele discursului poetic în volumul "Ultrasentimente" de Adrian Păunescu

drd. George PANȚICĂ

Universitatea "Dunărea de Jos" Galați, Școala Doctorală de Științe Socio-Umane

Abstract: From the title of the "Ultrasentimente" Volume, Adrian Păunescu suggests the idea that it is full of emotion, passion and extreme sensitivity, feelings that are amplified to an intense, often exaggerated level.

With a diverse structure from a thematic point of view, it addresses a series of topical themes for the '60s generation, such as: love with its variations of unrequited love, erotic love or spiritual love; the family in which he follows the relationship between parents and children, as well as family conflicts; the nature; time that has the role of highlighting how we can stay true to our own values, regardless of the changes imposed by time; politics and society because it evokes the struggle for freedom and social justice.

The Volume is notable for its rich intertextuality, using references and allusions from universal literature to highlight certain emotional and thematic aspects of his poems, which suggests that Adrian Păunescu is an author who draws inspiration from universal literary works, building his, thus, his own poetic work. The elements of intertextuality with: Shakespeare's tragedy "Hamlet", through the character Ophelia, the novel "The Old Man and the Sea" by Ernest Hemingway, "Don Quixote" or "Robin Crusoe" are noteworthy.

The "Ultrasentimente" Volume by Adrian Păunescu cannot be explicitly associated with a literary current, because it presents the inner experiences of the poet, which could be associated with romance by evoking a mysterious and romantic atmosphere, based on intense emotions and strong visual images, but also of modernism rendered by experimenting with unconventional metaphors and images, which suggest a complex and dynamic inner world.

Keywords: Adrian Păunescu, the '60s generation, intertextuality

"Adrian Păunescu este o expresie tipică a ceea ce aș numi spiritul macedonskian al literaturii actuale, un spirit al contrastelor, unire de sublim și grotesc, de tragedie și farsă, armonie ce altfel, în lumea reală se resping capac și ca focul.[1]

Analizând volumele "Ultrasentimente", "Mieii primi", "Fântâna somnambulă" și "Istoria unei secunde", criticul literar Eugen Simion preciza în volumul I al panoramei literaturii române "Scriitori români de azi", evidențiază menirea poetului modern din generația 60, "Ce este, în fond, poetul - această frumoasă amăgire - dacă nu cel care, cu ajutorul metaforei vrea să refacă unitatea, armonia pierdută a existenței?!"[2]. Astfel, generația '60 a beneficiat de o amplă apreciere critică, astfel încât, pe lângă cronicile lui Eugen Simion și alte voci critice și-au pus speranța în "schimbarea la față" a poeziei moderne. De exemplu, Ion Pop, prin articolul *Modalități și tendințe în lirica tânără* publicat în revista *Viața studentască*, nr.11, atrage atenția cu privire la generația poetică actuală în care sunt prezenți tineri valoroși ce surprind în mod matur realitatea "a face parte dintr-o generație poetică de forța celei ce se anunță este o realitate care obligă [3] făcând aici referire la poeții debutanți din colecția *Luceafărul* Cezar Baltag, Ilie Constantin, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Marin Sorescu, Nichita Stănescu. Generație tânără și foarte înzestrată cu capacitatea de a transpune, în creația lor, realitatea cotidiană, utilizând un limbaj poetic expresiv. Prezintă o mare receptivitate în fața realului, cu o vitalitate intensă care este mărturisită aproape programatic evidențiind caracteristicile comune ale generației sale de poeți care nu au depășit, încă, etapa de adolescență. Aceasta este generația foarte ambițioasă de poeți hotărâți să continue modernizarea lirismului românesc, schimbare anunțată de "buzduganul generației 60", Nicolae Labiș.

În ceea ce privește generația '60, putem evidenția faptul că versurile reprezintă o formă a expresiei lirice psihologice și a conștiinței juvenile, care scot în evidență valorile autonome ale acestora. Poetul Adrian Păunescu este particularizat prin capacitatea deosebită de versificație, asociată cu posibilitățile multiple de stabilire a unor conexiuni cu realitatea cotidiană, reprezentând un cadru în care toate metamorfozele sunt posibile, ajungând dimensiunea unui simbol.

Debutul poetului Adrian Păunescu este marcat de primul "Sonet", publicat în anul 1960, la vârsta de 17 ani, fiind cu 10 ani mai tânăr decât colegul său de generație, Nichita Stănescu, care debutează în același an cu volumul "Sensul iubirii". "Spiritual, fac parte din aceeași generație, cu aceleași modele precum: George Bacovia, Ion Barbu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi și trăiesc aceleași obsesii literare, precum *criza de identitate*, care la Adrian Păunescu ia nuanța crizei de afirmare - cuvintele se rostogolesc puternic și pare că o iau înainte emoții și a simbolurilor.[4]

Tânăr, aproape adolescent la debutul din anul 1965 cu volumul de poezii "Ultrasentimente", Adrian Păunescu scrie versuri "în spiritul generației sale, acut senzoriale, cu o imagistică uluitoare." [5] După cum evidențiază și Eugen Simion în "Scriitori români de azi", volumul de debut al poetului marchează dorința arzătoare a acestuia de afirmare și saltul peste etapa adolescenței "Adrian Păunescu se instalează de la început în turburea adolescență și, cu simțurile mărite, lacome, înregistrează marile emoții: saltul în altă vârstă, despărțirea de părinți, delirul de sunete din natură, mirosul istoriei, vibrarea de "încăierate unghiuri" din sufletul decis să cunoască și, dacă se poate, să stăpânească totul".

Volumul de debut al poetului Adrian Păunescu s-a bucurat de un real succes din punct de vedere critic, după cum putem observa în ziarele de cultură ale vremii. În numărul 7 al revistei *Flacăra*, din 13 februarie 1965, colecția *Luceafărul*, la rubrica numită *Cartea* sunt anunțate două debuturi în literatură: Gabriela Melinescu cu volumul *Ceremonie de iarnă* și Adrian Păunescu cu volumul *Ultrasentimente* despre care se precizează "sunt două volume de versuri cu care colecția reintră în zodia ei bună, afirmând totodată că sunt două promițătoare vocații lirice[6], iar în nr. 4 al revistei *Luceafărul* se precizează "ultimii trei ani au cunoscut o intensă viață editorială, s-au tipărit sau se vor tipări excelente ediții de la autori consacrați până la volumele de debut ale unor poeți ca Ion Alexandru, Marin Sorescu, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana și alții mari promisiuni, bune condeie.[7]

Prin articolul *Lirismul și sfera realului*, Nichita Stănescu răspunde generației mai vârstnice "oricât ar părea de paradoxală, la prima vedere, afirmația că lirismul este principalul mijloc de investigație al realului în literatură (în pofida esenței lui mai greu de captat național), analiza atentă a poemelor, prozelor și pieselor de teatru reprezentative, confirmă pe deplin această constatare.[8]. În același articol, Nichita Stănescu amintește câteva dintre noile apariții în peisajul literar românesc "chiar gândindu-mă numai la cei mai tineri poeți afirmați de trei-patru ani încoace, la sunetele cele mai noi din poezia noastră: Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Ilie Constantin, Miron Scorobete, Anghel Dumbrăveanu, Marin Sorescu, Ion Alexandru, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana, poeți pe care critica literară i-a încurajat, pe drept cuvânt, dar care nu s-au bucurat de o analiză mai profundă a semnificației lirismului lor, putem afirma că ne aflăm în fața unor valori de primă mărime.[9]

Analizând volumul de debut *Ultrasentimente*, de Adrian Păunescu, Lucian Raicu identifică la tânărul poet "vocația constructorului de ficțiuni seducătoare, de fosforescente mituri, concepute astfel încât să corespundă stărilor adolescente, spiritul lui bucuros de libertate.[10] Făcând referire la valoarea expresivă a volumului, evidențiază "riscul hiperbolei găunoase (...) În final, Adrian Păunescu promite enorm, în pofida necesității unui strop de disciplină. Lui îi este dat «un destin poetic plin de făgăduințe surprinzătoare.»[11]

În cronică literară *Afirmarea unui tânăr poet* din revista *România liberă*, Aurel Martin reușește să surprindă debutul poetului Adrian Păunescu, la frageda vârstă de 22 de ani, "poet de incontestabil talent, înzestrat cu harul de a transfigura realitatea cotidiană și, într-un fel, de a demistifica (ca orice artist autentic), realități în noi între fenomene sau între om și lumea înconjurătoare.[12], evidențiind, în același timp "neglijențe prozodice, lingvistice și balast verbal, podoabe metaforice epatante[13] ceea ce demonstrează că Adrian Păunescu este "un poet spontan, furat de jocul miraculos al asociațiilor, incapabil încă să reia lucrarea cu migala unui bijutier și să o șlefuiască ținând desăvârșitul, un senzitiv însă care prin toți porii ființei sale respiră parcă poezie.[14].

În comparație cu alți colegi de generație, poetul Adrian Păunescu "nu este un poet al deliberațiilor, versurile lui nu-ți dau niciodată senzația operei îndelung elaborate, strunjite cu grijă, axate pe idei cardinale de o limpezime cristalină, chiar dacă nu o dată compoziția e riguros arhitecturală, potrivit parcă unor criterii de simetrie clasică.[15] O altă trăsătură a poetului, este aceea a spontaneității în actul creației, "furat de jocul miraculos al asociațiilor, incapabil să reia lucrarea cu migala unui bijutier și s-o șlefuiască ținând desăvârșitul, un senzitiv însă care prin toți porii ființei sale respiră parcă poezie.[16], după cum evidențiază Aurel Martin în cronică "Afirmarea unui tânăr poet", publicată în *România literară* din martie 1965.

Capacitatea deosebită a lui Adrian Păunescu de a metaforiza cu ușurință este transformată dintr-o calitate în defect deoarece "personalitatea unui artist nu o alcătuiește suma gesturilor sale spontane ci puterea de a le ordona, de a le unifica.[17] Ideile poetice suportă, din acest motiv, multe rupturi de sensul global al textului, rupturi care atrag atenția lectorului.

Particularitățile stilului poetic evidențiază calitatea de orator abil, care are capacitatea de a realiza o armonizare a textelor, în așa fel încât textele mai slabe să le susțină și să le pună în valoare pe cele foarte bune, după cum evidențiază Daniel Dumitru în articolul "Poezia activă și eficientă", publicat în revista *România literară* din iulie-septembrie 1978.

În volumul "Ultrasentimente" sunt valorificate organele de simț: tactil, gustativ, olfactiv, auz, prin experimentarea unor metaforizări explozive cu "pulsații vii"[18] care trădează o "acuitate senzorială"[19] inedită și un talent verbal fără precedent în literatura română.

În volumul "Ultrasentimente" se pot observa elemente de intertextualitate cu opera unor scriitori din literatura universală, de exemplu în poezia "Geneza" se face referire la legenda biblică a creației, sugerând că actul creației este unul continuu care se regăsește în natură și în relațiile interumane. De asemenea, în poezia "Amiral la douăzeci de ani", poetul face referire la romanul "Călătorie spre centrul pământului" al lui Jules Vernes, sugerând că aventura de a explora lumea este o importantă cale pentru dezvoltarea personală și spirituală.

Alte elemente de intertextualitate pot fi precizate după cum evidențiază și Eugen Simion, în "Scriitorii români de zi", vol I, "Adrian Păunescu care face acum expresionism fără să știe își caută în literatură mituri mai potolite: Hamlet, prințul melancoliei, și Ofelia «fecioară de mirare și azur». Din ele, tânărul poet trage simboluri greu de explicat, pentru că el suferă adesea vorbele și le împerechează după o logică proprie[20].

Volumul se face remarcabil printr-o bogată intertextualitate, folosind referințe și aluzii din literatura universală pentru a evidenția anumite aspecte emoționale și tematice ale poeziilor sale, ceea ce sugerează faptul că Adrian Păunescu este un autor care se inspiră din operele literare universale, construindu-și, astfel, propria sa opera poetică. Se remarcă elementele de intertextualitate cu: tragedia lui Shakespeare "Hamlet", prin personajul Ofelia, romanul "Bătrânul și marea" al lui Ernest Hemingway, "Don Quijote" sau "Robin Crusoe".

Titlul volumului de poezii *Ultrasentimente* de Adrian Păunescu sugerează faptul că există anumite simțăminte cu un grad ridicat de finețe care sunt greu perceptibile, iar poetul încearcă să le evidențieze și să le concretizeze prin creația sa. Realizează "asociații menite a plasticiza imponderabilul și inefabilul, structuri recunoscute, legități ascunse, dimensiuni revelatorii, erijându-se pe sine în veritabil alchimist.[21]

Din punct de vedere tematic, volumul are o structură diversă, valorificând o serie de teme de actualitate pentru generația '60, precum: *iubirea* cu variațiile ei de iubire neîmpărtășită, iubire erotică sau iubire spirituală; *familia* în cadrul căreia urmărește relația dintre părinți și copii, precum și conflictele familiale; *natura*; *timpul* care are rolul de a evidenția modul în care putem rămâne fideli propriilor noastre valori, indiferent de schimbările impuse de timp; *politica și societatea* deoarece evocă lupta pentru libertate și justiție socială, fiind organizat tematic în 4 teme majore care vizează: "Smulgere din părinți", "Tinerii", "Ultrasentimente" și "Peisaj cu microfoane".

Relația cu părinții prin ciclul "Smulgere din părinți" este abordată tema familiei. Această temă este recurentă în opera lui Adrian Păunescu, deoarece evocă chipurile ființelor dragi, prin texte cum ar fi: "Familiarul obicei", "Fântâna cu chipuri", "Rara fericire de primăvară", "Smulgerea din părinți". Prin ciclul *Smulgerea din părinți*, în special poemul *Familiarul obicei* se evidențiază "originalitatea gândirii, concizia expresiei și forța sugestiei[22]. Aurel Martin consideră că acest ciclu este cam inegal că tensiune emoțională deși "celebrează copilăria și pre adolescența, văzute ca vârste ale primelor deveniri, când ființa umană tinde instinctiv să se desprindă de adolescență, păstrează încă fatal legăturile de dependență, relația fiind naturală:[23] (*Familiarul obicei*) "Căzând încet spre așezări./ Se rup acum de munții reci/ Mari turme; mieii vin cațări/ Pe oi stufoase și berbeci./ Și mieilor le mijesc coarne/ Și ei foșnesc mărunț din dinți./ Gata oricând să răstoarne/ - Dacă e frig primejdios – Cu trupurile în părinți.". Se evidențiază simbolurile clare, răscolitoare de o puritate incontestabilă (*Familiarul obicei*) "Și piatra cerului e neagră./ iar mieii călăresc tăcut/ Gata oricând să se retragă./ În corpul care i-a născut.").

Adolescența – vizează tema trecerii timpului generației sale prin ciclul "Tinerii", care cuprinde poezii precum: "Geneza", "Energia", "Adolescența", "Ezitare" care este o metaforă ce sugerează repausul în fericire, în același timp cu tristețea care conturează prilejul pentru cugetare adâncă, dar și "Revenirea", "Invitație la nunta mea" etapă firească în evoluția maturizării fiecărui individ. Adolescența, în cazul lui Adrian Păunescu, prezintă o "mândrie implicită [24] puternică, completată de "o voluptate afectivă și intelectuală de a descoperi lumea din perspectiva acestei vârste[25] Deși, această particularitate este întâlnită și la alți reprezentanți ai generației lui Adrian Păunescu precum: Constanța Buzea, Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Ion Alexandru sau Ion Pop, totuși, nota definitorie în cazul lui este "amplarea posibilităților asociative. Poezia lui este un spațiu al tuturor metamorfozelor în care realitatea capătă dimensiuni de simbol[26]

În concluzie, Adrian Păunescu aflat într-o căutare permanentă în definirea propriului stil artistic, tatonează pe teren liric cu formule noi și neașteptate lectorului anilor '60. Cu o măiestrie cameleonică

de artist al cuvântului traversează pe parcursul unei singure poezii-poem mai multe curențe literare, de la simbolism la romantism, de la modernism la clasicism, fără a se încadra în tiparul unui singur curent. Prezintă trăirile interioare ale poetului, care ar putea fi asociate *romantismului* prin evocarea unei atmosfere misterioasă și romantică, având la bază emoțiile intense și imaginile vizuale puternice, dar și *modernismului* redat prin experimentarea unor metafore și imagini neconvenționale, care sugerează o lume interioară complexă și dinamică. Textele sale rezistă transmițând un poruncitor mesaj generației sale: ”Ridică-te-n picioare, salută, generație,/ Am scris această carte pe care o ador.”[26]

Note finale:

[1]Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol I, Editura Carte Românească, 1978, p.244

[2]Ibidem, p. 244

[3]Ion Pop, *Modalități și tendințe în lirica tânără, Viața studențească* nr.11 (1965), în *Cronologia vieții literare românești* Perioada postbelică XI 1965, coord. Eugen Simion, Editura Muzeul Literaturii Romane, București, 2017, p. 296

[4]Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol I, Editura Carte Românească, 1978, p.245

coord. Eugen Simion, *Cronologia vieții literare românești* Perioada postbelică XI 1965, Editura Muzeul Literaturii Romane, București, 2017, p. 96

[5]Ibidem, p. 96

[6]Nichita Stănescu, *Lirismul și sfera realului*, *Gazeta literară*, nr. 5, (1965), în *Cronologia vieții literare românești* Perioada postbelică XI 1965, coord. Eugen Simion, Editura Muzeul Literaturii Romane, București, 2017, p. 47

[9]Ibidem, p. 47

[10]Lucian Raicu, *Gazeta literară*, nr. 11, (1965), în *Cronologia vieții literare românești* Perioada postbelică XI 1965, coord. Eugen Simion, Editura Muzeul Literaturii Romane, București, 2017, p. 152

[11]Ibidem, p. 152

[12]Aurel Martin, *Afirmarea unui tânăr poet*, în *România liberă*, nr. 6362 din 30 martie 1965, p. 2

[13]Ibidem, p. 2

[14]Aurel Martin, *Afirmarea unui tânăr poet*, în *România liberă*, nr. 6362 din 30 martie 1965, p. 2

[15]Ibidem, p. 2

[16]Ibidem, p. 2

[17]Matei Călinescu, *Prefața la volumul Adrian Păunescu Ultrasentimente*, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 5-10, în Adrian Păunescu, *Ultrasentimente, Mieii primi, Fântâna somnambulă*, Editura Jurnalul Național, 2011, București, pagina 335

[19]Ibidem, p. 335

¹[20]Ibidem, p. 335

[21] Aurel Martin, *Afirmarea unui tânăr poet*, în *România liberă*, nr. 6362 din 30 martie 1965, p. 2

[22] Ibidem, p. 2

[23] Ibidem, p. 2

[24]Matei Călinescu, *Prefața la volumul Adrian Păunescu Ultrasentimente*, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 5-10, în Adrian Păunescu, *Ultrasentimente, Mieii primi, Fântâna somnambulă*, Editura Jurnalul Național, 2011, București, pagina 336

[25]Ibidem

[26]Ibidem

Bibliografie:

Corpus:

Păunescu Adrian, *Ultrasentimente, Mieii primi, Fântâna somnambulă*, Editura Jurnalul Național, București, 2011

Critică literară:

*** *Cronologia vieții literare românești* Perioada postbelică XI 1965, coord. Eugen Simion, Editura Muzeul Literaturii Romane, București, 2017

Călinescu Matei, *Prefața la volumul Adrian Păunescu Ultrasentimente*, Editura pentru Literatură, București, 1965

Simion Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I, Editura Carte Românească, 1978

Articole de specialitate:

Martin Aurel, *Afirmarea unui tânăr poet*, *România liberă* (martie 1965)

Pop Ion, *Modalități și tendințe în lirica tânără, Viața studențească* nr.11 (1965)

Stănescu Nichita, *Lirismul și sfera realului*, *Gazeta literară*, nr. 5, (1965)